УДК 781.7 (477)
398.33

Скаженик Маргарита (Київ)

ЗИМОВІ ПІСЕННІ ТРАДИЦІЇ БАСЕЙНУ УБОРТІ: ДО ПИТАННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ ОБРЯДІВ ТА МЕЛОТИПІВ

У статті розглядаються обряди колядування, щедрування та «водіння кози», що донедавна побутували на Середньому Поліссі в басейні ріки Уборть. Музично-етнографічне дослідження репрезентує визначальні для різних обхідних зимових обрядів пісенні типи, які вивчаються невідривно від обрядово-виконавського контексту їх побутування. Стаття ілюстрована інтерв'ю, нотними прикладами та картою, де окреслено зони поширення зимових обрядів та пов'язаних з ними домінантних ритмічних форм.
Ключові слова: Середнє Полісся, Святки, Різдво, Новий рік, колядування, щедрування, обряд «водіння кози», ритмічні форми, ареал, комплексне вивчення.

Стаття присвячена зимовим обрядовим традиціям Середнього Полісся, що сформувалися в басейні ріки Уборть (правої притоки Прип'яті)[1]. За сучасним адміністративним поділом до цієї місцевості належать Ємільчинський і Олевський райони Житомирської області (Україна) та Лельчицький, Пе́триківський і частково Мозирський райони Гомельської області (Білорусь). Окремі села білоруського підпорядкування досліджували Зінаїда Евальд [12] та Зінаїда Можейко [7]. Фронтальне обстеження терену (методом «з села в село») здійснили співробітники Проблемної науково-дослідної лабораторії по вивченню народної музичної творчості Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського: Ірина Клименко (1994–1996), Євген Єфремов (1997) та авторка (1997–2011)[2].

У різних локусах Уборті дослідниками виявлено три форми ритуальних обходів дворів під час Святок: з колядуванням, щедруванням та з «козою»[3]. Різдвяно-новорічні обходи практикуються і в

[1] Див. карту наприкінці статті.
[2] За 17 років досліджень було обстежено понад 100 сіл, паралельно вивчалися пісенні традиції суміжних територій. Більшість виїздів проводилася власним коштом збирачів. Обстеження Уборті у 1997 (Олевський район) та 2011 (Ємільчинський район) роках відбувалися у складі Комплексної історико-культурної експедиції Державного наукового центру захисту культурної спадщини від техногенних катастроф (далі – ДНЦЗКСТК) і мали державне фінансування.
[3] Слово «форма» в даному випадку вживається умовно.

наш час, хоча й мають дещо спрощений вигляд: «*Ви знаєтє, што от т*^{и}*єпєр так в одін вєчор всьо роблять. А я знаю, як мой батько розказував, <…> дак они цілуй тиждень хаділі па сьолах*» (Мозир: Махновичі[1], примітка 3). Значно звузилося коло ранньотрадиційних мелодій – з живої практики поступово відходять величальні пісні господарського та молодіжного циклів, сучасні виконавці (жінки 50-60-ти років) віддають перевагу колядкам християнського змісту; у минулому лишився архаїчний обряд «водіння кози». Тим не менш, пасивна пам'ять найстаршого покоління[2] зберігає питомий для цієї місцевості репертуар у досить повному вигляді.

Метою статті є реконструкція традиційної зимової обрядово-пісенної картини, що донедавна побутувала на теренах Уборті. Здійснити це допоможе комплексний підхід – визначальні для місцевих традицій наспіви будуть розглянуті невідривно від їх обрядового контексту та обставин виконання (календарної дати проведення обходів-віншувань, статевовікової диференціації учасників, їх поведінки, репертуару та місцевої термінології).

Уявлення про зимові традиції Уборті будуть неповними без географічного аспекту. Картографування допоможе виявити певні паралелі між кордонами мелогеографічними і кордонами, встановленими за етнографічними даними. У попередніх дослідженнях авторки [9; 10] з'ясовано, що показовими для подібних ареалогічних зіставлень стали кілька пісенних типів світського репертуару, кожен з яких під час обходів займає домінантну позицію – фіксується у більшості сіл з різними поетичними текстами[3].

Далі розглянемо всі форми убортських різдвяно-новорічних обходів (колядування, щедрування, «водіння кози») та ключові ритмічні типи, які їх супроводжують.

Колядування. Обряд колядування побутує в усіх селах обстеженого терену. У минулому ватаги колядників формувалися переважно за статевим[4] і віковим принципом. Від цього нерідко

[1] Тут і далі прийнята скорочена форма посилання на населений пункт – район: село.
[2] Основними респондентами були жінки 1920-1940-х рр. н.
[3] Усього записано понад 30 ритмічних форм. Детальна характеристика всіх зимових мелодій Уборті міститься в дисертаційному дослідженні [10, с. 69-93, див. також ноти, таблиці і карти в Додатках], стислий опис основного фонду типів та їх географічне поширення див. у статті [9, карти на с. К11 у доданому Атласі].
[4] «*Хлопци* [колядують – М. С.] *сами собі, а дівки – сами собі»* (Олевськ: Хочине, примітка 10).

залежали репертуар та поведінка учасників обряду (діти і молодь колядували під вікном, дорослих могли запрошувати до хати). Найбільше зафіксовано інформації про молодіжне колядування, хоча траплялися відомості і про суто чоловічі обходи[1] (респонденти згадували про свої дитячі враження від колядування їхніх батьків): «*Послі вже Роздва ідуть по хатах і на церкву спевалі, такіє вже чоловєкі́ жонатиє, дядькі́. Жонкі́ ходять тепер! І ранєйше ходілі* [жонкі – М. С.]*, але ж мало, мало ходілі»* (Олевськ: Сущани, примітка 8). Одним із атрибутів чоловічого колядування була зірка – «звєзда»[2].

Рідкісні спогади про чоловіче колядування з переодяганням і маскуванням вдалося записати у с. Сущани Олевського району. У місцевому обряді рядження мало яскраво виражену аграрну семантику – найголовнішому коляднику на голову одягали сніп жита[3]: «*Сніп жи[i]та саме ста́рший одіваў* [на голову – М. С.]*, так як і на свадьбі колись одівалі сно́па, да одєвалі кожу́ха навíворот, постоли́ обувалі да й ходілі по хатах колядовалі*». За плечима чоловіки носили «*рушніци*» – великі палиці, *«вроді щоб їх уже бояліса»*. Ряджений колядник, який мав на голові сніп, заходив до хати першим. *«Старший коляднік все знав – пісні[є] вон знав, – і в хату зайде, то вон знає, що балакать: «Добрий вечор, сьєтий вечор, чи позволіте колядовать?» – «Колядуйте!» – Розрешають. То вони сядають келє стола і колядують»* (Олевськ: Сущани, примітка 9).

Залежно від календарної дати обходу дворів, у басейні Уборті розрізняємо ***два варіанти колядування***, які мають чітку географічну локалізацію. Важливо, що в кожній з цих місцевостей панує своя колядкова ритмічна форма.

1) На верхній, середній і частково нижній Уборті[4] прийнято колядувати на Різдво. У цій місцевості (включно з правобережними

---

[1] Спогади про колядування чоловіків авторці доводилося записувати і в сусідніх районах Рівненської області: на півночі Рокитнівського р-ну та у Березнівському (с. Друхів).

[2] «*Я знаю, мой бат[ч]ько, ко́лісь, ше хлопцем буў і ани звєзду такую рабілі. Рабілі дірачку іще й свєчачку пад стяклом становíлі. А тут* [навкруги свічки – М. С.] *ражкі такіє, як звьозду зроблять*» (Мозир: Махновичі, примітка 3).

[3] Сніп з одного боку міцно зв'язували – це був верх, а з іншого боку колосся розправляли і розпушували, щоб воно рівномірно звисало аж до плечей. Колосся прибирали (проріджували) тільки проти очей, щоб колядник міг бачити.

[4] Ємільчинський, Олевський райони та лівобережні села Лельчицького району (за винятком декількох найпівнічніших пунктів: села Мордвин, Снядин Петриківського

селами Лельчицького району) серед чималої кількості колядкових ритмотипів найпоширенішою є форма з силабічною будовою вірша 55р4 і типовим ритмічним малюнком[1] 11112 | 11112 | 1122 (за класифікацією Володимира Гошовського це тип А-1 [1]). Слова рефрену в більшості сіл – «Святий вечор» (на верхній Уборті побутує також формула «Ой дай, Боже»[2]).

У різних локусах ця ритмічна форма набуває індивідуальних музичних характеристик: (а) звуковисотних (колядки відрізняються за діапазоном, системою ладових опор та висотним співвідношенням 1-го і 3-го щаблів звукоряду); (б) ритмічних (різноманітне ритмічне втілення рефрену); (в) композиційних (зафіксовані як однорядкові, так і дворядкові версії). Ці відмінності свідчать про внутрішній поділ локусу на музично-стильові зони[3] при спільних обрядодіях. Для прикладу порівняємо два нотні зразки з різних місцевостей Уборті (див. нотні приклади 1, 2). На верхній та середній Уборті більшість наспівів має широкий діапазон (може сягати септими або октави), перша ритмосилабічна група зупиняється на 5-му щаблі звукоряду (приклад 1); на нижній Уборті мелодії розспівуються у квінтовому діапазоні з опорою першої силабогрупи на 4-му щаблі (приклад 2)[4].

2) Другий варіант колядування властивий правобережним селам Лельчицького району (на північ від районного центру) та суміжним селам Мозирського і Петриківського районів. На цій території період Святок, як і в інших місцевостях, триває з 6-го до 21-го січня, але ритуальний обхід дворів з колядками місцеві жителі приурочують до Багатого вечора напередодні Нового року (13 січня). Наведемо кілька типових інтерв'ю:

а) «*13-го* [січня – М. С.], *Багата кутья ето звваласа, да й хаділі калядовать на їє*» (Мозир: Сколодин, примітка 4);

району; Замошшя, Нове Полісся, Червонобережжя Лельчицького району (див. на карті цифри 2004, 2002, 1551, 1554, 1552).

[1] Цифрове зображення ритмічних схем започатковане Климентом Квіткою: найменша силабізована тривалість (вісімка) позначена одиницею, інші тривалості – кратними їй цифрами. Тактові риски вказують на кінець силаборитмічних груп (одинарна риска) або рядків (дві риски).

[2] «Ой дай, Боже» співали у передсвятковий період, коли вчили колядки, а «Святий вечор» – у Святки: «*До Роздва колядуєм, то кажем «Ой дай, Боже» дождаца його* [Різдва]. *А вже як настане – «Свя[a]тий вечор*» (Ємільчине: Середи, примітка 6).

[3] Детальніше про це див. [10, сс. 73-74, карти Д.2.1.3, Д.2.1.5, Д.2.1.11 у Додатках].

[4] Зміна звуковисотних характеристик колядок 55р4 утворює виразний кордон між двома основними мелічними різновидами цієї форми, який проходить північними селами Олевського району (див. також виноску 2 на с. 71).

б) «*Колядувать ходілі тринадцятого вечером. Ето ко́ляди! Ето старий Новій год. У Баравому* [с. Борове знаходиться на іншому березі Уборті – М. С.] *колядують на первий дєнь коляд, сьомого, а в нас колядують тринадцятого вечером, перед Новим старим годом. Да називається Щодре́ц. На Ражество му нє пє́ємо, так празнікуйом – нє работайом*» (Лельчиці: Буйновичі, примітка 1).

У деяких селах Мозирського району (Сколодін, Лєшня, Мойсеєвичі) колядки становлять жанрову домінанту річного кола, пісні ж інших жанрів місцеві жителі виконували з великими зусиллями або не пригадували взагалі (принаймні, такий стан традиції зафіксувала експедиція авторки 2007 року).

Для більшості сіл цієї традиції (села Мозирського і Петриківського районів) визначальною ритмічною формою серед колядок є дворядкова композиція з силабічною будовою 55Р45, ритмомалюнком[1] 11112 | 11112 || 1122 | 11112 і рефреном «Святий вечор, святий Василєй» (за В. Гошовським – тип А-2). Практично всі наспіви мають квінтовий діапазон з малотерцевим співвідношенням 1-го і 3-го щаблів звукоряду (приклад 3). У правобережних селах Лельчицького району паралельно з формою 55Р45 співіснує структура 55р4.

Щедрування. Традиція щедрувати на Багатий вечір характерна для сіл верхньої, середньої і частково нижньої Уборті (щедрівки зафіксовані лише на лівому березі, на південь від Лельчиць). У Ємільчинському та Олевському районах «що(а)дроўкі» виконували діти («*Великіє на щодроўкі не ходять*» (Олевськ: Кишин, примітка 7), у південних селах Лельчицького району[2] – дівчатка старшого віку.

Серед щедрівок окресленого терену найбільш поширені одноелементні форми на основі чотиридольника (з силаборитмічним розщепленням всіх чотирьох долей) і тридольника з ритмомалюнком висхідного іоніка (1122). На півночі терену тридольник має переважно строфічну будову (приклад 4). У чотирьох селах верхньої Уборті зафіксовані версій, де чотири- і тридольні ритмоформи поєднуються в одну двоелементну композицію (приклад 5). Оскільки виконавцями щедрівок в традиціях більшості сіл були діти, мелодії цих пісень мають вузький діапазон (терція/кварта), іноді нецентро-

[1] Третя силабогрупа може мати й інші ритмічні варіанти: 2112, 1222.
[2] У цій зоні побутує термін «що́дрик» («що́дрий», «щодре́ц»).

ваний лад (чотиридольні мелодії можуть завершуватися другим щаблем звукоряду), іноді текст просто скандується на одній висоті.

Обряд «водіння кози» донедавна побутував на обох берегах нижньої Уборті (на північ від с. Марковське Лельчицького району). «Козу» водили чоловіки (хлопці) напередодні Нового Року, хоча в окремих селах «козова́ти» ходили на Різдво (Лельчиці: Дуброва). Спогади про сам обряд та поведінку «кози» дещо розмиті, тексти ритуальної пісні часом плутані й неповні. Очевидно, що «коза» під час звучання відповідної пісні виконувала обрядовий танець-пантоміму, а наприкінці припрошувала до танцю і господарів: «*Мужчини ходілі спе*^{є}*вали «Козу». Вже я замужом була, ко мнє в хату приходілі з «козою» і «козє», казалі, штоб я потанцовала*» (Мозир: Глиниця, примітка 2).

Обряду «водіння кози» відповідають переважно одноелементні або двоелементні ангемітонні наспіви 5-складового устрою (11112) (прикл. 6). На основі двоелементних поспівок, шляхом парного групування кожної з них, утворюються дворядкові композиції (приклад 7).

* * *

Огляд середньополіських зимових традицій і домінантних наспівів, локалізованих в басейні Уборті, свідчить про їх добру збереженість у першій половині XX ст., що і зумовило досить повну фіксацію матеріалу на межі XX-XXI ст. У більшості сіл співіснує кілька форм різдвяно-новорічних обходів дворів (див. карту):

- колядування + щедрування (верхня і середня Уборть);
- колядування + «водіння кози» (правий берег нижньої Уборті та найпівнічніші села на лівому березі);
- колядування + щедрування + «водіння кози» (лівий берег нижньої Уборті).

Розгалужена система обхідних обрядів чітко організована, оскільки вони здійснювалися різними статевовіковими групами і супроводжувалися різним пісенним репертуаром: «*Хлопци хаділі з «казою» і звєздою. А дєўкі хаділі так колядувать. <…> Малі співають ідуть «Козу», а большие – «Звезду» співають, а дєвки – под окном величають*» (Петриков: Велавськ, примітка 5). У селах, де було прийнято колядувати і щедрувати, ці обходи були закріплені за різними календарними датами: «*Од Роздва да до Нового Году все ходять колядують. Це Ко́ляди. А вже на Кутю* [13 січня – М. С.] *в нас спевалі щадро́ўкі*» (Олевськ: Сущани, примітка 9).

На увагу заслуговують місцеві форми географічної кореляції між обрядовим та музичним компонентами (карта). На Уборті виявлений доволі тісний зв'язок окремих ритмотипів не тільки з різними формами різдвяно-новорічних обходів (колядування, щедрування, «коза»), але й з різновидами тієї самої обрядової форми (кожен з локальних варіантів колядування обслуговується своєю ритмічною версією колядок типу А). Незначне розходження музичних та етнографічних ізоліній спостерігаємо у північних селах Лельчицького району: ареал форми 55р4 накладається на ареал колядування перед Новим роком, а у правобережних селах ця форма співіснує з структурою 55Р45 [9, карта 5 на с. К11].

Наявність/відсутність конкретних обрядів та пов'язаних з ними домінантних наспівів розділяє територію басейну на кілька зон, у кожній з яких сформувалася своя обрядово-пісенна система (карта). Зона, де прийнято колядувати на Різдво (ритмоформа 55р4) і щедрувати перед Новим роком (4- і 3-дольні наспіви) займає більшу частину басейну[1]. Чітко виражену музичну диференціацію колядок і щедрівок слід вважати однією з характерних ознак місцевої традиції[2], оскільки на Прип'ятському Поліссі (в західній його частині) існують зони, де колядки і деякі щедрівки мають тотожні музичні характеристики і навіть трактуються виконавцями як синоніми (відрізняються лише слова рефренів) [8, с. 6; 5, с. 29]. Зона, де колядування відбувається напередодні Нового року (домінує форма 55Р45), а щедрування відсутнє, локалізована переважно на правому березі нижньої Уборті. Обряд «водіння кози» побутує на обох берегах нижньої течії і утворює третю пісенну традицію.

Ареали окреслених зимових традицій виходять далеко за межі басейну Уборті: приурочувати колядування і щедрування до різних зимових свят прийнято на великому географічному просторі, межі якого остаточно ще не встановлені; звичай колядувати перед Новим роком (іноді колядувати і щедрувати) тягнеться на Мозирське [7] і Київське Полісся [2][3]; обряд «водіння кози» поширений на українсько-білоруському Поліссі. Всі три ареали (точніше їх фрагменти) сходяться

[1] Щоправда, зона щедрування завершується дещо південніше (трохи вище Лельчиць).
[2] Тенденція супроводжувати колядування і щедрування різними мелодіями зберігається і в суміжних з верхньою та середньою Убортю територіях.
[3] Такі зони виявлено також на теренах Верхньоприп'ятської низовини Ю. Рибаком [8] та у дослідженнях авторки 2012 р. до Камінь-Каширського р-ну (експедиція ДНЦЗКСТК).

на території нижньої течії Уборті і окреслені чіткими кордонами. Перші два практично не перетинаються (за винятком кількох північних сіл Лельчицького району). Натомість ареал «кози» покриває всю нижню Уборть, накладаючись на дві інші зони, що може свідчити про його іншостадіальне (імовірно давніше[1]) походження[2].

На Уборті локальні зимові традиції мають чітке розмежування не тільки за ритуальними діями, але й за мелотипологічними ознаками. На інших територіях спосіб кореляції зимових обхідних обрядів і домінантних ритмічних типів може мати зовсім інший характер, оскільки календарні обряди та пісенні ритмічні типи є автономними і їм властиві індивідуальні географічні характеристики (щоправда, за винятком «кози» – пісні цього жанру в різних місцевостях мають сталу «віршовану й музично-ритмічну форму» [3, с. 170]). Остаточно ж встановити зони поширення різних обрядово-пісенних систем зимового циклу допоможе створення атласів за етномузичними та обрядово-етнографічними даними[3] і роботи міждисциплінарного спрямування, до яких закликав Климент Квітка: «Календарна обрядовість становить надзвичайно важливу групу явищ історії культури; вивчення її вимагає спільних зусиль істориків, літературознавців та мистецтвознавців» [4, с. 85].

Література

1. *Гошовський В.* Типы украинских колядок и ареалы их распространения / Володимир Гошовський / Володимир Гошовський // У истоков народной музыки славян: Очерки по музыкальному славяноведению. – Москва : Сов. Композитор, 1971. – С. 85–97.
2. *Єфремов Є. В.* Ритмоструктурні типи календарних наспівів на Київському Поліссі / Євген Єфремов // Полісся України : матеріали історико-етнографічного дослідження / [за ред. С. Павлюка, М. Глушка]. – Вип.1. Київське Полісся. 1994. – Львів : Ін-т народознавства НАН України, 1997. – С. 245–259.

[1] Дослідники вважають, що обряд «водіння кози» походить з мисливської доби [6, с. 37-38].

[2] У межах басейну Уборті південний кордон обряду «водіння кози» в цілому збігається з рядом інших мелогеографічних і етнографічних меж, що маркують поділ місцевості на дві етнокультурні зони [9; 11, карта 1 на с. К5 в атласі].

[3] Наразі в Проблемній науково-дослідній лабораторії по вивченню народної музичної творчості НМАУ ім. П. І. Чайковського ведеться робота по розробці «Атласу народномузичних стилів Прип'ятського Полісся, Наддніпрянщини та Поділля» (в рамках цієї роботи виконані атласи до спеціалізованої серії видань «Слов'янська мелогеографія»); збір та опрацювання матеріалів до Атласу традиційних народних обрядів Середнього Полісся ведеться у Державному науковому центрі захисту культурної спадщини від техногенних катастроф; ще у 1970-х роках Інститутом слов'янознавства і балканістики було розпочато роботу над «Полесским этнолингвистическим атласом»; широкому загалу представлений «Лексичний атлас правобережного Полісся» Миколи Никончука.

3. *Квитка К.* Об областях распространения некоторых типов белорусских календарных и свадебных песен / К. В. Квитка // Квитка К. В. Избранные труды : в 2 т. / [сост. и коммент. В. Л. Гошовского]. – Москва : Сов. Композитор, 1971.– Т. 1. – С.161–176.
4. *Квитка К.* Об историческом значении календарных песен / К. В. Квитка // Квитка К. В. Избранные труды : в 2 т. / [сост. и коммент. В. Л. Гошовского]. – Москва : Сов. Композитор, 1971.– Т. 1. – С. 73–100.
5. *Клименко І.* Зимові мелоареали південної Пінщини в системі поліської мелоареалогії / І. Клименко // Етнокультурна спадщина Полісся. – Рівне, 2005. – Вип. VI. – С. 27–36.
6. *Курочкін О.* Мисливський субстрат новорічної пісні-міфу «го-го-го коза» / Олександр Курочкін // Етнокультурна спадщина Полісся. – Рівне, 2005. – Вип. VI. – С. 37–42.
7. *Можейко З.* Песни Белорусского Полесья / З. Я. Мажейка. – Москва : Сов. композитор, 1983. – Вып. 1. – 183 с.
8. *Рибак Ю.* Мелотипи зимових обрядів Верхньоприп'ятської низовини / Ю. Рибак // Етнокультурна спадщина Полісся. – Рівне, 2005. – Вип. VI. – С. 6-27.
9. *Скаженик М.* Мелогеографічний ландшафт басейну Уборті (за матеріалами річного обрядово-пісенного циклу) / М. Скаженик // Проблеми етномузикології : зб. наук. статей. – Вип. 5 : Слов'янська мелогеографія. Кн. 1 / [ред.-упоряд. І. В. Клименко]. – Київ, 2010. – Ч 1 : Студії. – С. 43–55; Ч 2. : Атлас. – С. К9–К13.
10. *Скаженик М.* Етномузичний ландшафт басейну Уборті (за обрядами та піснями календарного циклу) : дис. … канд. мистецтвознавства : 17.00.03 / М. В. Скаженик; наук. кер. І. В. Клименко. – Київ, 2012. – 180 с. + Додаток: 230 с. : 232 нотації; 32 карти; ін.
11. *Скаженик М., Коробов О.* Етномузичне вивчення календарних традицій Середнього Полісся в контексті суміжних наук (за матеріалами, локалізованими в басейні Уборті) / М. Скаженик, О. Коробов // Проблеми етномузикології : зб. наук. статей. – Вип. 7 : Слов'янська мелогеографія. Кн. 3 / [ред.-упоряд. І. В. Клименко]. – Київ, 2012. – Ч 1 : Студії. – С. 48–62; Ч 2. : Атлас. – С. К5–К8.
12. *Эвальд З.* Песни Белорусского Полесья / З. В. Эвальд ; под ред. Е. В. Гиппиуса. – Москва : Сов. композитор, 1979. – 143 с.
13. Українська РСР. Адміністративно-територіальний устрій: на 1 січня 1987 р. – Київ, 1987.

Margaryta Skahzenyk Tradition of performing songs of the winter period in the Ubort' river basin: correlation rituals and types of melodies. The calendar rituals of the Christmas-New Year (kolyaduvannya, shchedruvannya, vodinnya kozy) in the Ubort' river basin (Central Polissya) are subject-matter of the study in the article. The traditions of the Christmas-New Year on this territory were common in active form until the mid-20th century. Definition of dominant types of melodies winter rituals is the result of a complex musical and ethnographic research. The types of melodies are studied in context of the structure rite and features of singing. The article contains interviews, musical examples and map. On the map marked distribution area of winter rituals and major rhythmic forms melodies for these rites.

Key words: Polissya, Ubort' river basin, calendar ritual songs, rituals of the Christmas-New Year, caroling, melogeography, rhythmical model of song, the complex research.

Маргарита Скаженик Зимние песенные традиции бассейна Уборти: к вопросу взаимосвязей обрядов и мелотипов. В статье рассматриваются обряды колядования, щедрования и «вождения козы», которые до последнего времени бытовали на Среднем Полесье, в бассейне реки Уборть. Музыкально-этнографическое исследование представляет основные для разных обходных зимних обрядов песенные типы, которые изучаются неотрывно от обрядово-исполнительского контекста их бытования. Статья иллюстрирована интервью, нотными примерами и картой, где очерчены зоны распространения зимних обрядов и связанных с ними доминантных ритмических форм.

Ключевые слова: Среднее Полесье, Святки, Рождество, Новый год, колядование, щедрование, обряд «вождения козы», ритмические формы, ареалы, комплексное изучение.

ДОДАТКИ

Паспортні дані інтерв'ю

1. Гомель: Лельчиці: Буйновичі
Респонденти: Га́рбаль Тетяна Григорівна 1933 р.н.,
Шліпєнь Анастасія Григорівна 1932 р. н.
Записали М. Скаженик і О. Коробов, 2007 р.

2. Гомель: Мозир: Глиниця
Респонденти: Вусоцька Вольга Гавриловна 1925 р. н.
Записали М. Скаженик і О. Коробов, 2007 р.

3. Гомель: Мозир: Махновичі
Респонденти: Заєць Ольга Миколаївна 1933 р. н.
Записали М. Скаженик і О. Коробов, 2007 р.

4. Гомель: Мозир: Сколодин
Респонденти: Савко Рузя Степанівна 1930 р. н.
Записали М. Скаженик і О. Коробов, 2007 р.

5. Гомель: Петриков: Велавськ
Респонденти: Піскун Авдотья Адамівна 1918 р. н.
Записали М. Скаженик і О. Коробов, 2007 р.

6. Житомир: Ємільчине: Середи
Респонденти: Волощук Марія Йосипівна, 1919 р. н.
Записали М. Скаженик і О. Полеха, 1998 р.

7. Житомир: Олевськ: Кишин
Респонденти: гурт жінок 1930-х рр. н.
Записали Є. Єфремов і М. Скаженик, 1997 р.

8. Житомир: Олевськ: Сущани
Респонденти: Мартинчук Зінаїда Іванівна 1928 р. н. та
Онищук Зінаїда Олександрівна 1932 р. н.
Записали М. Скаженик і О. Коробов, 2002 р.

9. Житомир: Олевськ: Сущани
Респонденти: Мартинчук Зінаїда Іванівна 1928 р. н.
Записали М. Скаженик і О. Коробов, 2002 р.

10. Житомир: Олевськ: Хочине
Респондент: Кондратовець Ксенія Андріївна, 1924 р. н. (родом з села Хочине,
на момент запису мешкала в с. Журжевичі Олевського району)
Записали Є. Єфремов і М. Скаженик, 1997 р.

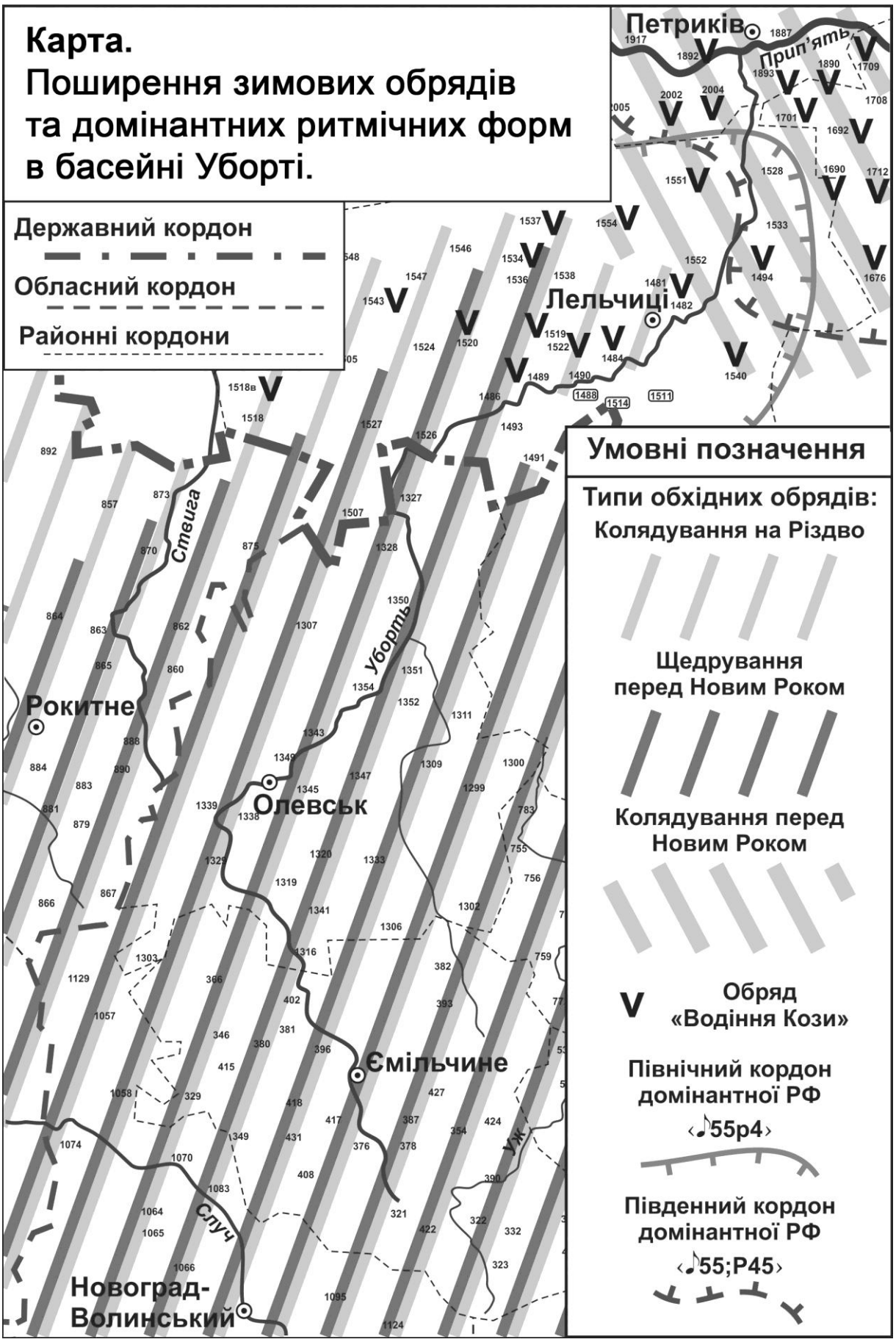
Карта.
Поширення зимових обрядів
та домінантних ритмічних форм
в басейні Уборті.
Державний кордон
Обласний кордон
Районні кордони
Умовні позначення
Типи обхідних обрядів:
Колядування на Різдво
Щедрування
перед Новим Роком
Колядування перед
Новим Роком
Обряд
«Водіння Кози»
Північний кордон
домінантної РФ
‹♪55p4›
Південний кордон
домінантної РФ
‹♪55;P45›
Петриків
Лельчиці
Рокитне
Олевськ
Ємільчине
Новоград-
Волинський
Ствига
Уборть
Случ
Уж
Прип'ять
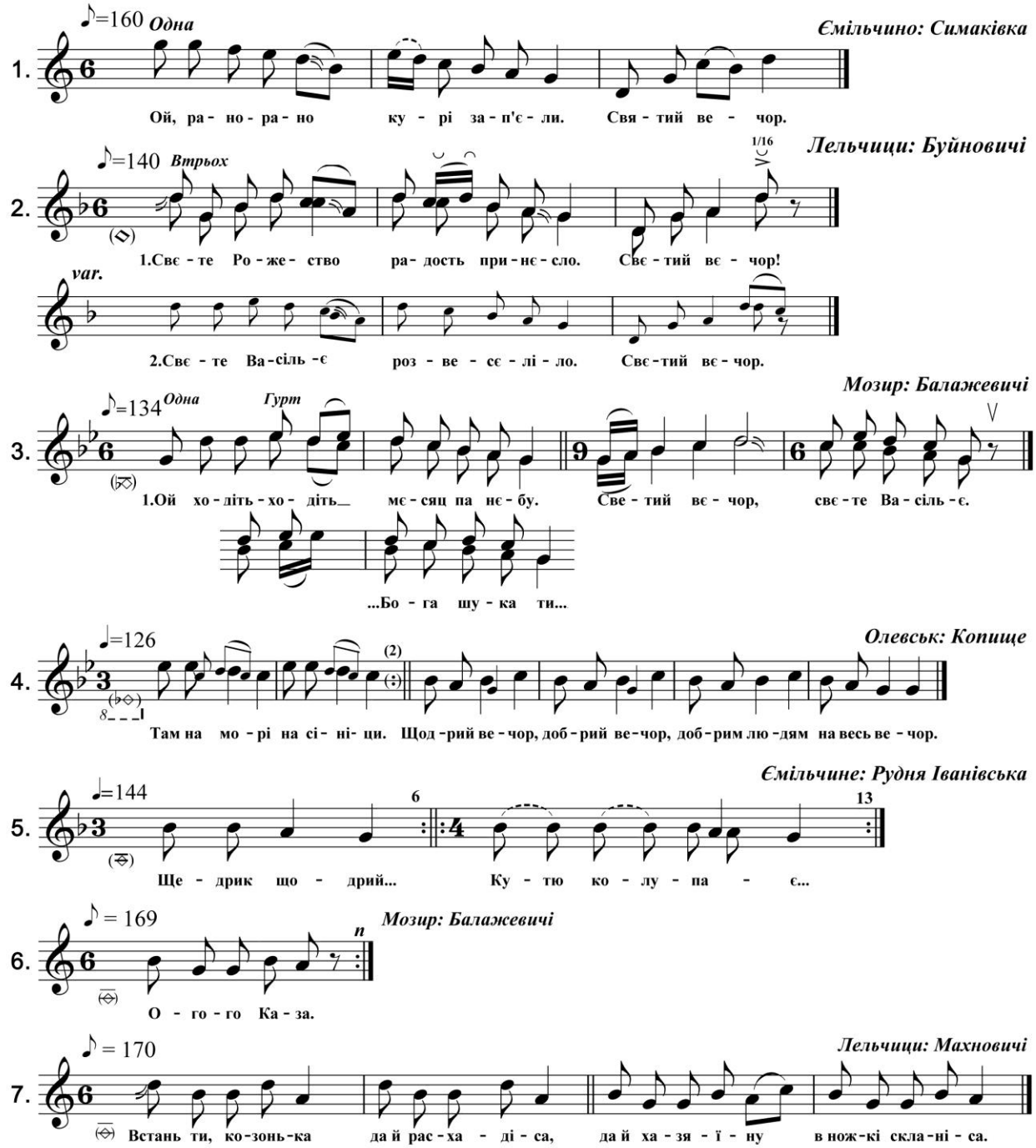
Нотні приклади